Pia Fraktman
Työllisyys- ja elinkeinojohtaja
Pietarsaaren seudun työllisyysalue
30.4.2026

Asiantuntijalausunto HE 74/2026 vp – Pietarsaaren seudun työllisyysalue

Pietarsaaren seudun työllisyysalueen työmarkkinatilanne on vahva ja työllisyysaste korkea. Vaikka avoimien työpaikkojen määrä on viime aikoina vähentynyt, alueella on edelleen rakenteellista työvoimatarvetta erityisesti teollisuudessa. Samanaikaisesti työttömyys kohdistuu osin ryhmiin, joiden osaaminen, kielitaito tai työelämävalmiudet eivät vastaa avoimien työpaikkojen vaatimuksia.

Työllisyysalueemme työttömyysaste on noin 5,8 prosenttia (03/2026). Kaikista työnhakijoista noin kolmannes on ulkomaalaistaustaisia. Työttömistä työnhakijoista noin kolmannes on pitkäaikaistyöttömiä, joilla merkittävällä osalla työkyky on olennaisesti rajoittunut, osalla se puuttuu käytännössä kokonaan. Pitkäaikaistyöttömyys koskee nimenomaan työttömiä työnhakijoita eikä ole suoraan verrattavissa laajan työttömyyden käsitteeseen, mutta se osoittaa rakenteellisten haasteiden merkittävyyden. Pitkäaikaistyöttömyys painottuu pääosin kantaväestöön, mikä korostaa sitä, että eri asiakasryhmien palvelutarpeet ovat erilaisia ja edellyttävät eriytettyjä palvelupolkuja.

Yksittäisten muutosten euromääräisiä vaikutuksia on vaikea tarkasti arvioida, kokonaisuus merkitsee kunnille kasvavaa palvelutarvetta ja kustannuspainetta, joka syntyy erityisesti useiden samanaikaisten uudistusten yhteisvaikutuksesta. Palvelutarve ei vähene, vaan siirtyy ja osin kasautuu työvoimapalveluihin, mikä lisää kuntien järjestämisvastuun kuormitusta. Käytännössä kyse on kunnille kohdentuvasta uudesta lisätehtävästä, jonka rahoitus tulisi huomioida valtionosuuksissa.

Rahoitus, vastuut ja toimeenpanokyky

Esityksen keskeinen vaikutus kunnille on rahoituksen ja vastuiden epätasapaino. Kotoutumispalvelujen rahoitusta uudistetaan ja siihen kohdistuu samanaikaisesti säästöjä. Samalla työvoimaviranomaisen vastuuta laajennetaan kotoutumiseen liittyvien palvelujen järjestämisessä, mikä lisää kuntien ja työllisyysalueiden järjestämisvastuuta, hallinnollista työtä ja osaamisvaatimuksia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että palveluja joudutaan järjestämään kasvavassa määrin tilanteessa, jossa rahoitus ei täysimääräisesti seuraa palvelutarvetta.

Valtionosuusrahoituksen poistuminen kotoutumiskoulutuksista siirtää kustannusvastuuta kunnille ja työllisyysalueille, jolloin hankintahintojen merkitys korostuu, samoin kuin tarve tarkastella kuntien rahoitusta. Alueelliset erot palveluntuottajien kustannustasossa johtavat todennäköisesti kustannusten kasvuun sekä haasteisiin palvelujen saatavuudessa ja jatkuvuudessa.

Kotoutumisen rahoitus perustuu edelleen osin laskennallisiin korvauksiin, jotka eivät vastaa palvelujen todellista luonnetta, alkuvaiheen ohjauksen ja valmistelun työmäärää tai alueellisesti vaihtelevaa palvelutarvetta. Kokonaisuutena kyse on tilanteesta, jossa

kuntien vastuut ja kustannuspaine kasvavat samanaikaisesti, kun rahoituspohja kiristyy. Uudistuksen toimeenpano samanaikaisesti muiden käynnissä olevien muutosten kanssa lisää merkittävästi riskiä palvelujen heikentymisestä siirtymävaiheessa.

Palvelujärjestelmän toimivuus ja kotoutumisen luonne
Kotoutumisen vaikuttavuus edellyttää palvelujen oikeaa kohdentumista sekä eriytettyjä polkuja, jotka mahdollistavat sekä nopean työelämään siirtymisen että pitkäjänteisen tuen sitä tarvitseville. Yhdenmukaiset palvelumallit eivät vastaa tähän tarpeeseen. Kotoutuminen on vaiheittainen prosessi, jonka onnistuminen edellyttää toimivaa arkea, kielitaitoa ja ymmärrystä yhteiskunnasta ennen kestävää kiinnittymistä työelämään.

Kieli, työmarkkina ja kotoutumiskoulutus
Ruotsinkielinen työmarkkina on keskeinen osa alueemme työllistymismahdollisuuksia, ja alueella on toimiva koulutustarjonta sekä pitkä kokemus myös ruotsinkielisten kotoutumispolkujen rakentamisesta. Samanaikaisesti alueella on käynnistymässä useita vihreän siirtymän investointeja, joissa ainakin osassa syntyvien yritysten toimintakielen ennakoidaan olevan englanti. Työmarkkinoiden kielivaatimukset vaihtelevat merkittävästi toimialoittain.

Kielen osaamisessa korostuu työympäristöissä tarvittava käytännön kielitaito, ja monilla aloilla, kuten hoiva-alalla, työskentely edellyttää molempien kotimaisten kielten hallintaa. On tunnistettava, että osalla maahan muuttaneista voi olla myös oppimiseen liittyviä haasteita, jotka hidastavat kielen oppimista ja edellyttävät yksilöllistä tukea. Kotoutuminen tapahtuu myös yhä digitaalisemmassa palveluympäristössä, mikä lisää ohjauksen ja henkilökohtaisen tuen tarvetta.

Kotoutumiskoulutus on keskeinen väylä alueelle asettautumiseen ja työelämään kiinnittymiseen, ei pelkkä opetuskokonaisuus. Sen vaikuttavuus perustuu paikallistuntemukseen, yhteyksiin elinkeinoelämään ja työelämälähtöisiin polkuihin. Kaikki eivät saavuta jo aiemmin asetettua kielitaitotavoitetta kotoutumiskoulutuksen aikana, ja lyhentynyt kotoutumisaika tekee tavoitteiden saavuttamisesta entistä vaativampaa. Tämä korostaa jatkopolkujen, yksilöllisen tuen ja työelämässä tapahtuvan kielenoppimisen merkitystä.

On tärkeää varmistaa, että käytössä on riittävät resurssit ja että kotoutumisen toteutuksessa asetetut tavoitteet ovat yhteensopivia käytettävissä olevan ajan ja palvelujärjestelmän mahdollisuuksien kanssa.

Monialaisuus ja uudistusten yhteisvaikutukset
Kotoutuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä työllisyysalueen, kuntien, hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin välillä. Ongelmallista on, että useita samaan aikaan

toimeenpantavia uudistuksia kohdistuu samoihin asiakasryhmiin ja palvelurakenteisiin ilman niiden yhteisvaikutusten ennakollista arviointia. Muutosten määrä ja aikataulu kuormittavat merkittävästi kuntien toimintaa ja vaikeuttavat palvelujen pitkäjänteistä, vaikuttavaa ja taloudellisesti kestävää kehittämistä.

Yhteisvaikutuksena syntyy riski väliinputoavista asiakasryhmistä, jotka eivät kiinnity työmarkkinoille eivätkä kuulu selkeästi olemassa olevien palvelujen piiriin. Riski väliinputoamisesta kasvaa erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaaseen kohdistuu samanaikaisesti useita velvoitteita ja sanktioita, mutta hänen valmiutensa täyttää niitä ovat rajalliset. Uudistusten onnistuminen ratkaistaan käytännössä siinä, kykeneekö palvelujärjestelmä vastaamaan asiakkaiden todellisiin, usein päällekkäisiin tarpeisiin – ei siinä, miten vastuut on yksittäisissä laeissa jaettu.

Yhteenveto

Esityksen tavoitteet ovat oikeansuuntaisia, mutta niiden toteutuminen edellyttää rahoituksen ja tehtävien tasapainoa, riittävää siirtymäaikaa sekä alueellisten erityispiirteiden huomioimista. Uudistuksen onnistumisen kannalta keskeistä on ehkäistä väliinputoaminen ja rakentaa palvelupolkuja, jotka vastaavat erilaisten asiakasryhmien tarpeisiin. Uudistuksen onnistuminen ratkaistaan siinä, kohtaavatko rahoitus, vastuut ja käytännön toteutus palvelujärjestelmän arjessa.

Kotoutuminen on keskeinen osa työvoiman saatavuutta ja alueemme elinvoimaa. Se on investointi, ei kuluerä, ja tämän tulee näkyä myös valtion ja kuntien välisessä vastuunjaossa. Kotoutumisen tavoitteiden saavuttamiseksi valtion tulee kantaa riittävä osa rahoituksesta sekä varmistaa järjestelmän ennakoitavuus ja kestävyys.

Esityksen jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin asioihin:

- varmistetaan, että rahoitus vastaa kunnille siirtyviä tehtäviä ja palvelutarvetta myös käytännön toteutuksessa
- mahdollistetaan riittävän joustavat, alueelliset työmarkkinat huomioivat kotoutumispolut
- varmistetaan, että kotoutumisen toteutuksessa asetetut tavoitteet ovat saavutettavissa käytettävissä olevassa ajassa ja palvelujärjestelmän puitteissa